

גליון

מעוללות
ספירים

במשנתו של הבעש"ט הקדוש

פרשת קרח

גליון ק"כ

מאמר ה"קטורת"

מעשה בריאת העולם ככחינה של שלימות אלוהית המתגלית בה - והגאולה הארצית היא זו שתחזיר את המציאות לאותה שלימות קדומה.

לעומת זאת האריז"ל לימד וחיידש כי מעשה הבריאה תחילתו היתה דווקא במעין קלקול ושבירה - כביכול - בתוכנית שהיתה מתחילה, אשר הוא נקרא בכתבי האריז"ל: "שבירת הכלים" [או "מיתת המלכים"].

המושג הנקרא: "שבירת הכלים" [המכונה גם "מיתת המלכים"] הוא העניין המרכזי המופיע ומתחדש בתורת האריז"ל בשונה מקודמיו, ומורחב במשנת החסידות. "שבירת הכלים" מתאר את שבירת הכלים חסרי יכולת הכלת האור האין-סוף שמצבם מכונה בשל כך "עולם התהוה", והופעתם מחדש באופן מתוקן במצב המוגדר כ"עולם התיקון", בבחינת "בונה עולמות ומחריבן".

כאשר ברא השי"ת את עולמו השפיע אור גדול להחיות ולקיים את העולמות, אך מכיוון שהיה האור גדול ועצום כל כך בתחילה לא היו יכולים הכלים והעולמות לסובלו עד שנשברו, וכדוגמת המשל המובא בספרי החסידות^א בשם הזוה"ק לאדם השומע בשורה טובה מדי שעלול לפרוץ בבכי מחמת הקושי שלו להכיל את עוצמת הרגש שאותה בשורה עלולה להביא אותו אליה.

"עולם התהוה" הוא המצב הראשוני בו נברא עשר הספירות בתחילה^ב - "בתחלה עלה במחשבה לבראתו במידת הדין"^ג, באופן בו הם היו מאירים באור רב כל כך

מזבח הקטורת

במשכן ובבית המקדש, בחלק שבין הדביר שהוא הקודש קדשים לבין האולם - שהוא החלק הנקרא "היכל", היו נמצאים שלושת כלי השרת העיקריים: בדרומו היתה המנורה, בצפונה השולחן, וביניהם, משוך קמעה כלפי מזרח, היה "מזבח הקטורת", הנקרא גם "מזבח הזהב" או "מזבח הפנימי".

על "מזבח הקטורת" היו הכהנים מקטירים את הקטורת בכל יום פעמיים, בבוקר ובין הערבים^א. קטורת זו, מורכבת היתה מתערובת של בשמים הנעשים מן צמחים שונים, והיתה מפיצה ריח ניחוח, נעים ומשובב נפש, במהלך בעירתה.

על מנת להבין את משמעותה הפנימית של עבודת הקטרת הקטורת וביטוייה בעבודה הרוחנית של כל אחד ואחד, עלינו להרחיב קצת בעיקר עבודתנו כאן בעלמא הדין, על פי המבואר בכתבי האריז"ל ומורחב במשנת החסידות.

ר"פ גי' ניצוצות

"תורת הקבלה" הנקראת אף "תורת הנסתר" מתחלקת בעיקרה לשני חלקים: האחת בטרם התגלתה בעולם תורתו של האריז"ל - והיא כוללת את קבלת הרמ"ק שהיה מרבנותיו, והשנייה לאחר תקופת האריז"ל - כשבכללה תורת החסידות.

תורת הקבלה כפי שהיתה מקובלת בטרם התגלותו של האריז"ל - כשבכללה קבלתו של הרמ"ק - ראתה את כל

^א מזבח זה נועד רק להעלאת הקטורת בלבד, והיה אסור להעלות עליו קטורת זרה (שלא נעשתה ע"פ כללי התורה, או שהוכנה לצורך עבודת אלילים), ואף לא להעלות עליו קורבנות כגון: עולה, מנחה ונסכים.

רק ביוה"כ היה הכה"ג מזה מדם קרבנות החטאת (פר השאטת ושערי החטאת) על קרנות מזבח הקטורת (מתנה אחת על כל קרן, ועוד שבע מתנות על מזבח הסדום), וכן היו נותנים על מזבח הזהב מפרים הנשרפים ושעירים הנשרפים (מתנה אחת על כל קרן).

^ב נענינים אלו מבוארים בספ"ק באר מים חיים פר' בראשית פרק א ע"ש.

^ג כמובא בספ"ק אהבת שלום פר' וישלח. וראה עוד מה שכתב בספ"ק אמרי פנחס שר ע"ה, לקוטים, אות סז. וראה מש"כ ע"ז בספ"ק אור לשמים פר' מסעי.

^ד וראה מה שמבואר בספר 'משא מדבר ים' (סוף פרשה ג). בורא עולמות ומחריבן פרוש הרב בעל עקדה שעלה על דעתו מקודם אופן הראוי לקיום העולם וסתירת האופנים האחרים עד שלא תתכן הבריאה בהם, וזהו דין הנין להו דין לא הנין להו.

^א כמש"כ בספ"ק אמרי פנחס שר א, תנ"ך, אות ט.

^ב וראה מש"כ בספ"ק תפארת שלמה פר' ושב.

^ג עשר הספירות, ביסודן הן עשר כוחות הנפרדות אחת מרעותה, אולם היות ולמעשה כולן מתהוות מאותו מקור ושושר, אשר הוא האור אין סוף" ב"ה, הרי שכלולות בכל אחת מהם גם שאר הספירות.

כמו כן, קיימים שני מצבים, אשר בכל אחד מהם קיימת מערכת הספירות, והם שני העולמות הנקראים "עולם התהוה" ולעומתו "עולם התיקון". בעוד שב"עולם התהוה" - ששם כל ספירה מאירה בתוקף בבחינת "אורות מרובים וכלים מועטים" - קיימים עשר ספירות אלו באופן של פירוד ופילוג, כאשר כל ספירה עומדת וקיימת לעצמה ואינה נותנת מקום לרעותה, הרי שב"עולם התיקון" - ששם שורה ה"ביסול" והענקת מקום אף לזולת - הם באים באופן של התכללות, כך שכל ספירה כלולה מכל שאר הספירות.

^ד ע"י בספ"ק זרע קודש פר' בראשית, וראה עוד מה דאיתא בספ"ק אגרא דכלה פר' בראשית.

לאחר גמר כל הברורים הנדרשים - ישוּבו אורות-ניצוצות אלו שמקורם ב"עולם התוהו" ויעלו ל"עולם התיקון" [=עולם האצילות], ואז תבוא הגאולה השלימה וה"תיקון" השלם בבחינת "בלע המות לנצח"¹ - שבחינת ה"מיתה" והנפילה של אותם כלים תיתקן ותעמוד על שלימותה².

והנה כל עניין זה הועשר וקיבל עומק מורחב במשנתם של מאורי החסידות³, אשר לפיהם⁴ חובת האדם בעולמו ותכליתו הרוחנית היא, לברר ולגלות את ה"טוב" - המורה על החיות האלוהית והניצוץ הפנימי הקיים בכל דבר או תנועה גשמיים [שהוא הרפ"ח ניצוץ שנשארו להחיות את הכלים שבבי"ע], מתוך ה"רע" - המורה על הסתר והמסווה הדמיני הנותן לנו את התפיסה וההרגשה כאילו כל מה שקיים בעולם - עומד לעצמו ונפרד מן האלוקות.

על פי משנת החסידות שתפסה את מהלך ההצטמצמות האלוהית כדמיון ובדיון בהכרת שכלם של הברואים - והיינו שה"רע" שבעולם אינו מציאות אלא הסתר ביחס לנבראים - הרי העבודה האנושית הנדרשת היא להרים את המסווה, להסיר את המעטה, ולחשוף את המציאות האמתית, לגלות את ה"א-ל" ה"מסתתר"⁵ מאחורי הפרגוד המדומה⁶.

עבודה זו - אם כן - שווה בין בדברים הרוחניים ובין בדברים הגשמיים, בשניהם צריך האדם לעסוק על מנת ליטול חלק ברצונו הכללי של השי"ת⁷. כשם שבעת ההתעסקות בעניינים חומריים על האדם לכוון לתועלת הבורא יתברך ולא למען טובת הנאת עצמו - כמאמר

ביחס לכלים שלהם, עד שלא היו הכלים יכולים להחזיק מעמד - "ראה שאין העולם מתקיים" - כי ב"עולם התוהו" הכול בבחינת "רצוא" בלא "שוב"⁸, בשונה מ"עולם התיקון" ששם עוביים של הכלים מתאים ושווה לגודלו של האור.

כאשר נשברו כלים אלו מחמת ריבוי האור שהאיר בהם, חלו בהם כמה שינויים, בנוגע לאורות ניצוצות וכלים: ריבוי האור [=אורות דאנ"ך] הסתלק והתעלה בחזרה לשורשו ב"עולם האצילות"⁹ כשהמקום החדש בו הוא נמצא נקרא "עולם התיקון", הכלים [=כלים דאנ"ך] נשברו ונפלו לעולמות בריאה יצירה ועשיה בבחינת "מיתה"¹⁰, ועדיין למען יוכלו כלים אלו להתקיים ולהחזיק מעמד נשאר בהם מעט מן האור האלוהי - "הקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין" - אשר הם הם ה"רפ"ח ניצוץ" הידועים [=ניצוצות דאנ"ך].

לפי רבינו האריז"ל תכלית האדם בעולמו היא, לברר את הטוב מתוך הרע שב"רפ"ח ניצוץ" אלו, ואת זה האדם פועל באמצעות ייחודים וקיום המצוות, אשר על ידיהם הוא מעלה מ"ן [=מיין נוקבין], התעוררת המקבל כלפי המשפיע הגורמת לייחוד וזיווג המתרחש בעולמות העליונים, וכתוצאה מכך הם משפיעים עליו מוחין, שפע וחיות אלוהית¹¹.

זוהי היא עבודת "העלאת ניצוצות" - מושג שעיקרו בקבלת האריז"ל, אמנם הוא מקבל פנים חדשות, לאחריה, בתורת הבעש"ט זיע"א ותלמידיו, בנוגע לשינוי תפיסה ומחשבה אצל האדם. כל עשיית מצווה, מתפרשת בכתבי האריז"ל להעלאת ניצוץ, ולכן מקרבת את הגאולה העתידה.

¹ יתברך, שהמינים אומרים שאין כבוד להשי"ת שישיגו בעולם השפל ובדברים שפלים, ויסקר פיהם וכו'. כי משל לאב שמטפה שלו נעשה חולד ויש בו כל מדות טובות ומדות שפלות ומגוננות ג' והכל בא מטיפת האב, ואופ"כ צריך לכבד את האב ולעבוד אותו בדרך כבוד במדות טובות לבד. כן צריך לעבוד לעצם כבודו ית' ולא למה שמלוּבש.

² שהגדירו את מהלך הצמצום כדמיון ובדיון בשכלם של הנבראים וכדלהלן - ראה במאמר "העלאת המידות" לפר"ק קדושים.

³ "אכן אתה קל מסתתר" (ישעיה מה טו).

⁴ ישנם המתקשים בזה, איך ניתן לומר שכל העולם הוא אחיד עיניים ואינו קיים באמת אלא רק נדמה כך לנבי הנבראים, והלא בתורה נאמר בפירושו: "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ".

אך התשובה על כך היא, שהרי בכל דבר יש את עצם הדבר ויש את הגדרתו ביחס לדברים אחרים, השגת העצם נקראת חכמה, והגדרתו ביחס לאחרים נקראת בינה. מה שכוח בעולם נברא היינו עצמות הישות שלו המהווה שיקוף של המציאות האלוהית היחידה שקיימת, והיינו שמה שנברא הוא גילוי אלוהות בדרגות שונות, אך מה שאנו רואים את עצם הדבר כמוגדר ותמונתו לעצמו זה דמיון ואחיד עיניים, שהרי ע"פ האמת קיימת ישות אחת בלבד במציאות, אשר היא מציאות ההווה האלוהית.

⁵ כמו שכתב בספר"ק **בני עין** (בפרשתנו, דרוש לפי המסורת): או יאמר על דרך עבודה, ונקדים לבאר מה דאיתא בזוהר הקדוש (ח"ג פ"ג ע"ב) על הפסוק קדושים תהיו, דייקא, ולכאורה אינו מובן כפשוטו.

⁶ ונ"ל בדרך זה, הדנה עיקר העבודה היא שצריך לראות תמיד להגביר כח הנשמה על הגוף הן בתורה ומצוות ומעשים טובים, שלא לכוין להנאת עצמו כלל בעת עסקו בהם רק לעשות נחת רוח לבורא עולם ברוך הוא, והן בצרכי גשמיות ההכרחיים גם שם צריך להגביר כח הנשמה שלא לכוין ל"למלאות תאוותו רק כבדי שיכול בכח האכילה ההוא וכדו מהנאת גופו לעבוד את ה'.

⁷ כמובא בספה"ק תורה אור פר' וישלח.
⁸ כמש"כ הרה"ק רבי דוב בער האדמו"ר האמצעי מליובאוויטש ז"ע בביאוריו לזוה"ק בשלח עמ' מז, וכן עד"ז איתא בספה"ק אוצר החיים הרה"ק מקאמארא ז"ע פר' ויולך.
⁹ המכונה גם "עולם הברודים".

¹⁰ וראה מש"כ ע"ז בספה"ק אמרי פנחס שער ב, לקוטי ש"ס ומדרשים, אות קלט.
¹¹ וראה מה שכתב בספה"ק מאור עינים פר' שלח דבירור הטוב מתוך הרע נעשה ע"י ספירת הדעת שבה נמצאת בחירת האדם.

¹² ישעיה כה ח.
¹³ וכמובא בספר' בגדי השרד' למקובל רבי יעקב אבוחצירא זצ"ל (פירוש על הגדה עמ' פו) כי **אנכי ר"ת אורות ניצוצות כלים**, והיינו כי בשעת מתן תורה בלע המות לנצח בבחי' חיות על הלחות.
וראה עוד מה דאיתא בספה"ק דברי חיים פר' שמיני. וכן איתא בספה"ק מאור ושמש פר' עקב.

¹⁴ כמובא בספה"ק **מגיד דבריו ליעקב** (עמ' פז): ולכן אם מזמין התענוג והטעמים שבביל שבת, וזהו טועמי חיים זכו, שהחכמה תחי בעליה, ונמצא מעלה הניצוצות קדושות, כי זהו תכלית העבודה להעלות ניצוצות קדושות שנפלו בשבירה. וכל הדיבורים והמחשבות שהכל הם אותיות, ואם הם מדברים בטלים הם אותיות מהשבירה, וצריך להעלות הכל אל שרשו. והוה השח שיחה בטילה עובר בעשה, שצריך לעשות פעולה תיחק ומיד להעלותו אל שרשו. וזה אפילו שיחת חולין של ת"ח צריכין לימוד.
והוה מלא כל הארץ כבודו, שאף בעבודה זרה וכל הגילולים יש ניצוצות קדושות כנודע מ"א סמני הקטורת, וכתיב ואתה מחיה את כולם. וזה עשה השי" כדי שיחא שכו ועונש, וכו' ג"כ מהשבירה, כנודע. אך שהוא סוד לעובדים לכבושה, ולא לעצם כבודו

[אצילות, בריאה, יצירה, עשיה], ומקורם בארבע היודי"ן שבשם ע"ב¹⁷.

מאידך, בהתייחסות למספר הכלים הנפולים שבהם מאירים אותם ניצוצות - שהם עשר הספירות¹⁸ - הם מסודרים בחלוקה שונה - המונה אחד עשר ניצוצות, כאשר עשר מתוכם מאירים בכלים של עשר הספירות באופן של אור פנימי ומהותי, ועוד אחד המאיר את כל העשר באופן של אור מקיף כוללי¹⁹.

ואיתא בספה"ק אוצר החיים להרה"ק מקאמאראנא זי"ע בשם מרנא הבעש"ט זיע"א על פי מה שמוכא בכתבי

הספוק: "בכל דרכי דעהו"י, וכנפסק בשולחן ערוך²⁰, כך גם בזמן התפילה ולימוד התורה, על האדם להתכוון לקחת באמצעותם חלק ביעד האלוקי לגלות את מלכותו כאן בעולם התחתון²¹.

אחד עשר סממני הקטורת

מספרם של הניצוצות שונף - הוא מאתיים שמונים ושמונה [822], על פי חשבון של הכפלת שם ע"ב [28] ארבע פעמים²², כי שם ע"ב הוא עמוד התווך ואבן היסוד לשאר השמות הנקראים בקיצור: "עסמ"ב" [ע"ב, ס"ה, מ"ה, ב"ן] המתארים את ההשתלשלות של ארבעת עולמות אבי"ע

מהם כתר מלכות, והעבודה הזאת הוא כדבור, וזה הבחינה נקראת תפילין של ראש, שהוא מדבק הכל לראש הנקרא כביכול ונעשה מהם כתר מלכות, ומדריגה השנית הוא ע"י מצות מעשיות, זה הוא הנקרא תפילין של יד, היינו ע"י מצות עשונת ביד, וזהו תפילין של יד. זה שמדבר ביבורים בריאה של בא לעולם הנקרא א"ן, שמחנות שמדבר דבורים בכל כמו אז בא לאור א"ס השורה בתוך האותיות ומקבל מעולם היותו עליון בלי לבוש.

יד כך כתב באופן ביעץ חיים" שער ל"ד פרק ב' מ"ב, וכן כתב גם הרמח"ל בספרו קל"ח פתחי חכמה, תת"ז.

¹⁷ כי שם ע"ב נכתב במילוי יודי"ן, וי"ה, ה"י, וי"ו, ה"י, וראה ע"ז בקל"ח פתחי חכמה לרמח"ל, פתח נ"ה.

¹⁸ ואע"פ שהבאנו לעיל על השבירה הייתה רק בד' מלכין דמיתו שהם הד' מידות, מ"מ יחד עימם נכללו גם ה' אחרונים עליונים דאבא (חכמה) ואימא (בינה) ויש סו"ת (ישוראל סבא זבונה), וכמבואר בכתבי האריז"ל (שער התפילה, דף ז"ל ע"ב), י"א פעמים טו"ב פ"ד, ואינון גימטריא אלא נפילה, ולעומת זאת בכתר היה רק פ"ם.

¹⁹ כדאיתא בספה"ק בריית כהונת עולם (מספר תרי"ג, פרק לה) בזה"ל: ומבואר אצלינו בסוד שמות מ"ב דשני שמהן אל"ן בסוד י"ש פ"ק רז"ל דפלאג שמהן דאינון גימטריא י"א פעמים כ"י טו"ב, סוד י"א פעמים כ"י י"ש, י"א פעמים טו"ב פ"ד, ואינון גימטריא שבי"ה, דבחינת י"א הוא סוד השבירה, ומשם הוא סוד התיקון בסוד כ"י טוב לגנוז.

וראה מש"כ בספה"ק באר מים חיים (דברים פ"א): ולזה סמך ואמר, אחד עשר יום מחובר דרך הר שער וגו'. כי י"א יום הללו הם בסוד שבירה והטלה על אדם, בסוד עשתי עשר יריעות עזים, כמו שכתוב בדברי הרב ז"ל (בלקוטי תורה פרשה ז), והם נקראים ימי חורבן, והוא על ידי של התחיה ביהוד השלם תיקון הכל והמתקן הדינים. וכן יעשו ישראל לעולם טוב וכו' א"א סממני הקטורת כידוע.

וראה מה דימא בעניין זה בספה"ק נועם אלימלך (פר' בעלותך), וידבר ה' אל משה בו בעלותך את הנרות כי זה מעשה המנורה כי כמראה כי כן עשה את המנורה ודקדקו המפרשים איך שבא לכאן וזה מעשה המנורה שהיא בכאן לשפת יתר ונראה אדיתא בגמרא בא דוד והעמידן כן עד בא בחקוק והעמידו על אחת וצדיק באמונתו יחיה וי"ל ע"פ דכתבתו כבר שמתחילה צריך אדם הנכנס בעבודתו יתברך שמו לעשות לעצמו סיגים וזרדים והנהגות רבות כדי שיתנהג כשורה בעבודתו ואחר שיתכל במדרגות גדולות בכל פעם שוב איך צריך אותו הנהגות שיהיה צריך קודם בואו לתכלית העבודה כי בכל פעם שעולה מעלה אחד הוא בא יותר אל האחדות והוא מתאחד גם כן במעשיו ובהנהגותיו. כן הדבר הוא שוב אדוד והעמידו על אחד עשר, כי אחד עשר רמז על העולמות המתאחדים בעבודת הצדיק כידוע לידועי חן זהו עיקר תכלית תורה ומעשים טובים לעשות המתאחדים בעולמות כידוע, וישע"י העמידו על שבע פי כשאדם עולה בעבודה אל הוא מביא אלה שבע מאורות העליונים עד שבא בחקוק והעמידו על אחת פירוש בתכלית העבודה היא שכל אל האחדות הגמור וזה תכלית המכוון.

וזה שצוה ה' להקדיש בעלותך את הנרות פירוש שתרצה עלולת התורה והמצות הנקרא מאורות המתאחדים באורות העליונים שהם שבע תראה עיקר שיבא הכל אל האחדות הגמור והוא אל מול פני המנורה הכוונה אל השרש הכל והמקור העליון, ואם תנרות הכל אדורה שלפי הנראה שהנרות רוחניים יתוך מן המנורה עצמה כי הנרות הם בית קיבול לאורות הנתונים בהם והמנורה עצמה היא דבר עביית יותר מן הנרות ואין נעשה מן הספל עיקר, לזה תירץ שלא תימא שהמנורה עצמה נעשה בשביות, וזה מעשה כן מראה אשר הראה בהם לומר באותה קדושה שהנעשה בהר כן עשה בכאן והיא ברוחניותה מתחליתה ועד סופה ואם כן לפי זה המנורה עצמה היא רמז אל האחדות הגמור והנרות הם נגד שבעה המאורות העליונים וטוב יותר להביא הכל אל האחדות גמור כי זה העיקר והשרש הכל והבן.

והנה ב' אותיות הראשונות משם העצם ב"ה מורה על בחינת קדושה בשעת תורה ותפילה, וב' אותיות אחרונות משם העצם ב"ה מורות על בחינת קדושה וטרה בעת עסקו צרכי גשמיים ההכרחיים שאי אפשר וזלמס.

והנה תיבת תה"ו גימטריא נשמ"ה חנוכה, מרמז שצריך להגביר כח הנשמה שיהיה בבחי' קדושה וטרה הן בשעת עסקו בתורה ותפלה שמונוס בב' אותיות הראשונות משם העצם ב"ה והן בשעת עסקו צרכי גשמיים ההכרחיים שמונוס בב' אותיות אחרונות מהשם. והנה שכתוב בזהר הקדוש קדושים תמי אדיקא, היינו להיות דייקא בבחי' קדושה וטרה בב' בחינות הנ"ל, ולא להיות מבחי' עובדי השי"ת רק בשעת תורה ותפלה אבל בשעת עסקו צרכי עולם הזה ההכרחיים נשכח יראה ה' מלבם וממלאים תאוותם רק בשביל הנאת עצמם.

וזה גם כן כוונת המדרש (ויק"ד ד' ט) יכול כמוני, היינו יכול שלא תהיה עבודתכם אותי רק בבחינה שאינו שייך רק בי, כמו שאמרו בגמרא (ברכות ז) מנין שהקב"ה מתפלל וכו', ולא תראה להגביר כח הנשמה רק בעת עסקים בתורה ותפלה אבל לא בעת עסקים צרכי גשמיים ההכרחיים. לזה גמר ואומר המדרש, ת"ל כי קדוש אני, היינו שבחינת קדוש שמונוס על בחינת קדושה רק בתורה ותפלה ומעשים טובים, כי תבת קדו"ש גימטריא נשמ"ה י"ה, זהו רק אני, היינו שאני ה' איני צריך קדושה רק בתורה ותפלה, וצרכי גשמיים אינם שייכים ב"י. קדושת"י המעלה מקדושתכם, היינו שאתנו שנתעלה והתנשא קדושת"י, היא מקדושתכם, היינו שתראו לקדש עצמכם כאלו הדברים השייכים בהם, היינו דברים גשמיים ההכרחיים גם הם צריך לעשותם רק בלתי לה' לבדו ולא להתנשא עמו ח"ו, וזה יהיה בגודל הקדושה על ידי התגברות כח הנשמה על הגוף, שנזכר לה אמן כן יהי רצון.

²⁰ משלי ג ג.

²¹ ע"י שולחן ערוך או"ח הל' ברכת הפירות (ס"א רמ"א) ושם כתוב בזה"ל: אם אי אפשר לו ללמוד בלא שינת הצהרים, יושן, ובלבד שלא יאריך בה, שאסור לישן כיום יותר משנית הסוס שהוא שתיים נשמי, ואף בזה המעט לא תהא כוונתו להנאת גופו, אלא להזיקו גופו לעבודת השי"ת.

וכן בכל מה שינהג בעולם הזה, לא יכוין להנאתו, אלא לעבודת הבורא יתברך, כדכתיב: בכל דרכי דעהו, ואמרו חכמים: כל מעשיו יהיו לשם שמים, שאפילו דברים של רשות, כגון האכילה והשתיה וההליכה והשיבה והקמה והתעמשי והשיחה וכל צרכי גופך, יהיו כולם לעבודת הבורא, אל דבר הגורם עבודתו, שאפילו היה צמא ורעב, אם אכל ושעה להנאתו אינו משובח, אלא יתכוין שישאל וישעה כפי חיותו, לעבוד את הבורא. וכן אפילו לישב בסוד ירפ"ו, ולעמוד במקום צדיקים, ולילך בעצת תמימים, אם עשה להנאת עצמו והשלים חפצו ותאוותו, אינו משובח אלא א"כ עשה לשם שמים; וכן שבת, א"צ לומר שישכיל לעסוק בתורה ובמצות לא יתגרה בשניה לענג עצמו, אלא אפילו בזמן שהוא יגע וצריך לישן כדי לנוח מיגיעתו, אם עשה להנאת גופו אינו משובח, אלא יתכוין לתת שינה לעיניו ולגופו מנוחה לצורך הבריאות שלא תטרף דעתו בתורה מחמת מתינת השינה.

וכן בשימוש האמורה בתורה, אם עשה להשלים תאוותו או להנאת גופו ה"ו מגונה, ואפי' אם נתכוין כדי שיהיו לו בנים שישימשו אותו וימלאו מקומו אינו משובח, אלא יתכוין שיהיו לו בנים לעבודת הבורא או שיתכוין לקיים מצות עונה כאדם הפורע חובו. וכך בשיחה, אפי' לספד דבריהם הנראה שצריך שתרצה כוונתו לעבודת הבורא או לדבר המביא לעבודתו.

כללו של דבר, חייב אדם לשום עיניו ולבו על דרכיו ולשקול כל מעשיו במאזני שכלו, וכשרואה בד' שביאי לדיד עבודת הבורא יתברך יעשהו, ואם לאו לא יעשהו; ומי שנוהג כן, עובד את הבורא תמיד.

²² כדאיתא בספה"ק תולדות אהרן (פר' ויראה) בזה"ל: ויש שני מדרגות בעבודת הבורא, אחת ע"י אותיות התורה ותפילה שמדבר דבורים בריאה גדולה בתורה ובתפילה, ונעשה

ה"צרי" המכונה "נטף" "קטף" או "בלסם" - מקביל לכתר, ה"ציפורן" הקרויה בתורה "שחלת" - מקבילה למידת היסוד, ה"חלבנה" מקבילה למלכות, ה"לבונה" לאור המקיף, ה"מור" לחסד, ה"קציעה" לגבורה, "שיבולת נרד" מקבילה לתפארת, ה"כרכום" לנצח, ה"קושט" לחכמה, ה"קלופה" לבינה, וה"קינמון" להוד.

עבודת הקטורת

זוהי המשמעות הפנימית של עבודת הקטורת בראי החסידות¹², לגלות את הניצוץ האלוקי הקדוש המחיה ומקיים כל דבר או תנועה, לזהות את הנשמה הרוחנית, את המציאות האלוקית המתגלה ומופיעה כאן בעולם באמצעות כל מה שרק קיים, לחשוף את העולם הרוחני המסתתר מאחורי החומר הגשמי, ולהזיק ולשייך את החומר אליו¹³.

האריז"ל¹⁴, כי על ידי הקטרת הקטורת שבכל יום המורכבת מתערובת של אחד עשר מיני בשמים, אנו מעלים את האחד עשר ניצוצות שנפלו בקליפות - אל הקדושה¹⁵.

וכן איתא שם בזה הלשון: "קח לך סמים נטף ושחלת וגו'. שמעתי ממורי, כי אלו י"א סממני הקטורת, הם יו"ד ניצוצות הקדושה של אור פנימי המחיה את הקליפות, ויש ניצוץ אחד שהוא אור מקיף, כיון שהוא מקיף מבחוץ אינו נחלק ליו"ד ונקרא אחד, ולבונה זכה הוא אור מקיף¹⁶, כי הפנימי בהכרח הוא מוגבל ותנון תוך הקליפה ואינו זך, אמנם המקיף הוא הזך":

ואיתא בכתבי האריז"ל¹⁷, כי ההקפדה שבין אחד עשר הסממנים שבקטורת לבין עשר הקליפות והאור המקיף אותם, נעשית באופן הבא:

¹² כמובא בספה"ק באר מים חיים (פר תצוה פרק י"ז ד"ל): "כי נדה נודע מכתבי קודש מן הרב האריז"ל (בפני עץ חיים כבודת הקטורת) ש"א סמני הקטורת הם עשר ניצוצות של קדושה שידוע בקליפה עם אור המקיף הרי י"א ועל ידי הקטרת הקטורת אנו מעלים עשר ניצוצות הללו אל הקדושה בכל יום יום מעט לפי ערך ההכנה ופירך הקדושה ובכל יום סממנים ניצוצין אחרים והכל בכחיה אחד עשר הללו כידוע.

¹³ וכן איתא בספה"ק צמח צדיק (קונטרס מילאת המשפט) ב"ה"ל: "והענין ה"א יריעות הם י"א סממני הקטורת, להכניע החיצונים ולהמתיק כל הדינים ברחמים וחסדים. וכן כתב בספה"ק ערבי נחל (תק"ל): ומבאר כבודת הקטורת שהיו בו י"א סממנים נגד עשר קדושה וה"א הוא קליפת נוגה וע"י קטורת נכלל בקדושה ע"ש, והנה נוגה שהוא ממוצע אינו לא קדוש ולא טמא יתכן לקרותו טהור שביאורו משולל מטומאה ואל קודש לא בא. ובה ביארתו משה"ש (שנת"ל לה) ממוחל טהור קודש, ור"ל שכונת הקטורת שיהיה מעורב טהור עם הקודש שיתעלה נוגה אל הקדושה, י"א ניצוצות אלו הם הסוד האחרון של עשן, ואל הארורים שבפירשת כי תבוא, י"א יריעות העינים שהיו מבסיס את האוהל, י"א מראות נגעים, י"א יום שבין נדה לנדה, י"א תיבות שבפסוק (כי יד על כף - מה מלחמה לה בעמלק מדר דר", י"א ויין שבמגילת אסתר במניית עשרת בני סם, י"א מים הדדי שבין שנת המלך לנדה, וי"א תיבות של ב"תגדל ויתקדש" (כמבאר במש"כ הרי"ד שיש עשר קליפות).

¹⁴ אוצר החיים פרשת ויקרא דף ע"ב ד"ה וענין.

¹⁵ וכן מובא בספה"ק יסוד העבודה (ח"ב מכתב טו): ולולא בליה ההוא נדה שנת המלך מלכו של עולם ונדדו עליינום כי נעשה התעוררות בכל בחינת התגלות המלכה ואפילו באחרונה שהיה בו ניצוץ קדושה, כי אפי' הס"א נוגה לה קצת דאם ל"כ מאין להם חיות וממשלה, ורק שהם יונקים ע"ד האחד עשר סממני הקטורת ואשר בהם חלבנה והלבונה, חלבנה גימט' המן. והלבונה זה מרדכי ואסתר כי חלבנה היא ראשית בשמים והיא אור מקיף הניצוץ הקדוש שהוא בחינת התפשטות החיות ומלכותו בכל משלה.

¹⁶ כדאיתא בשער הכוונות (דרוש תפלת השחר דרוש ב) בזה"ל: ועתה נבאר התחלקותם בלשון הברייתא ואילו הם הצרי כתר והצפורן יסוד והחלבנה מלכות והלבונה אור מקיף וכוונתו יאה לקשר המלכות שהיא החלבנה עם אור"מ שהוא הלבנון להאיר בה ואין די לה בהארת הממשכת אלה מהכתוב אבל הצפורן שהוא היסוד אנו מקשרים אותו עם הצרי שהוא הכתר ששיריו בו מור הוא החסד כבוד אברהם הנקפי הר המור וקציעה גבורה ושבלת נרד הוא ת"ת כי הוא קו האמצעי בין שני ענפי קו הימין וקו שמאל כדמיון השבלת עם ענפיו מן הצדדין ורכסם הוא נצח כי גם הוא יש לו ריח כדמיון המור אע"פ שאינו כ"כ חשוב כמוהו כי איננו חסד גמור כמו החסד וקושט הוא חכמה קלופה היא בינה קמון הוא חוד, והרי נשלו כולם. והנה נתבאר אצלינו כי אלו ה"א סממנים הם בחי' ה'ז מלכים דמיתו, ועוד יש ד' אחרים עלינום דא"א וישו"ת שגם הם נפלו עמהם וסך כולם הם י"א.

¹⁷ כך מובא בספה"ק נועם אלימלך (פר וישלח) וז"ל: וגם יש לאדם שתי שפחות הם הנפש הבהמית והיצר הרע ושתי אלה הם מנועה לעבודת הבורא יתעלה אבל כשאדם מקדש ומטהר עצמו ומשבר תאוות הגשמיות והיצר הרע אזי הכל מסייעין לו והוא

מוציא יקר מזולל וגם היצר הרע נעשה טוב ועובד ה' בשני יציריו ביצר טוב וביצר הרע וגם הנפש הבהמית המביאה אותו לתאוות הגשמיות היא מסייעתו כי הוא מקדש עצמו במדתו לו באכילתו ושתייתו ובכל תנועותיו נמצא הוא מעלה הכל אל הקדושה העליונה והוא ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחותיו. ואת אחד עשר ילדיו. רמז להס"א כידוע דהקליפה הוא י"א ביצור עשתי עשר יריעות עינים. ואת זה לעומת זה ח' ציוני השם יתברך להקריב י"א סמני קטורת כדי לבטל אותם וכל ה"ל היה יעקב אבינו עליו השלום וצדקתו בתולדות המעשים טובים אשר עשה היה מעלה את הכל לעולמות העליונים.

עוד כתב שם (פר תצוה) וז"ל: יהיה באחד עשר רוצה לומר לתקן עולם עשיה שהוא עולם אשר שולטים הדינים וצריך להתמיתם וזה רמז אחד עשר הדינים הדינים וסיטרא אחרא שהוא י"א, ולזה החיוב מוטל על כל בני אדם לומר סימני הקטורת קודם שנתן איזהו מקומן בכדי שימתיק ב"א סימני הקטורת את י"א כחות הדינים של הס"א שהם עשתי עשר יריעות עינים כידוע לידועי חן.

וראה עוד מה דאיתא בספה"ק קדושת לוי (דברים) שכתב וז"ל: אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר כו. ויבאר על פי פסוק (במדבר ד טו) שמן וקטורת כו, הכלל שי בקדושה עשר ספירות ונאמר זה לעומת כו. רק שבקדושה כביכול הוא ונומיה חד הוא והוא עשר ולא אחד עשר, אבל בטטא אחרא כו, אף על פי כל בית אתר פנוי מיניה וצריך החיות מקדושת כחודה של מחט שום נקרא אחד עשר ונגנזן אחד עשר סימני קטורת להעלות הסטרא אחרא החיות שלה אל הקדושה ובה ממילא בטל הסטרא אחרא. והוא שאמר משה רבינו עליו השלום לישראל י"א יום מחורב, כי הסטרא אחרא נקרא חורב, כלומר על ידי ישראל מעלים הכל אל הקדושה. והוא אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר, כי היצר הרע נקרא רע ונקרא שעיר כמאמר חכמינו ז"ל (סנה' טו) צדיקים נדמה להם כהר שעיר נדמה להם כשער. והוא דרך הר שעיר, כלומר להעלות תאוות היצר הרע עד קדש עד הקדושה.

¹⁸ וכן כתב בספה"ק דברי חיים (תק"ח) וז"ל: והנה היה קשה להמדרש, כיון שאמר הקב"ה להוריש את סיחון ועוג, למה שלח משה וישראל דברי שלום. לזה מתרץ בטח היינו צריך לתקן ולבנות מהם אותיות טוב, ולתקן המדות ההפכיות ולחבר עם היסוד והדיקים שיש באותן המדות, כי אין לך דבר שבעולם שאין בתוכו ניצוץ הקדוש, כמבואר ב"א סמני הקטורת ולכן שלחו דברי שלום שהוא בחינת צדיק (ותקראו וי' סט קטו ע"ב) כדי להוציא ממנו השלום ולחברו בהטוב שבישראל.

ועוד כתב (לאות חטפה פר מקץ): והנה ידוע (וזה"ק בראשית לט) שכל מה שיש בעולם הגשמי נכגזו ברוחני ובגברי מרומים, וידוע שבאמת אור אין סוף הוא מלא כל הארץ כבודו (שופע' ג, א) ולית אתר פנוי מיניה (תקראו וי' זא ע"ב) אך הקב"ה הסתיר אורו יתעלה, ובמלבושים שונים הלבישו כדי שיוכל להיות עולם חורף ובעל בחירה, לזה הסתיר האור, והולך מלבשו ללבשו, שכל עולם מקבל לפי ערך שיוכל לעמוד ולא יתבטל ומלכותו בכל משלה (תהלים קי ט) דבלית חיותו אין חיות כלל, ואפילו בקליפה חיות שלהם מ"א סמני הקטורת.

וראה בספה"ק חסד אברהם (לקוטוס משיר השירים): אפילו מקום החושך שם יש קצת חו כבוד י"א סממני הקטורת, ודאי בלתי כוחו וקצת חיות להחזיק דבר החושך שיהא בו משש, או איהו חולשה או מיתה רח"ל מארבע מיתות בית דין, אילו לא היה שם קצת חיותו וכחו של הקדוש ברוך הוא כביכול, אז היה כלא היה והיו בטלים ומבטלים

כלומר, מתחילה על האדם לתקן כל מידה שבו בפני עצמה, לגרש ממנה את הסטרא אחרא - הדשן והאפר, להדליק ולהאיר אותה באור אלוקי כך שיהא הלהב עולה מאלי, ורק לאחר מכן יש לזהות את הניצוץ הפנימי, את הנקודה המרכזית המאחדת את כל המידות וכוללת אותם, ולייחד ולזווג ביניהם כך שיולידו אורות חדשים וישפיעו לספירת המלכות.

עוד איתא שם¹⁰, כי על ידי הקטרת הקטורת נעשים שני ייחודים וזיווגים: האחד בין "חכמה" ל"בינה"מא¹¹ [הו"ה - אה"ה]¹², והשני בין המידות [ז"א] למלכות.

המשמעות הפנימית של ייחודים וזיווגים אלה היא כפי שכבר נתבאר, שעבודת הקטורת מבטאת את ההתקשרות והשלימות הנוצרים בעקבות הראייה הפנימית והאלוקית, המזהה את היחסים והשייכות שבין כל שני עניינים הרחוקים זה מזה - גשמיות ורוחניות או מציאות אלוקית

ולכן נקראת עבודה זו בשם "קטורת", מלשון קיטור וקשירה, לקשר את כל אחד מהעשר ספירות - המרכיבים את העולם והאדם - בשורשם הרוחני, וזאת על ידי מוח החכמה שבאדם כמובא בזוהר הקדוש¹³, כלומר, באמצעות המחשבה וההתבוננות בכך¹⁴.

וראו לציין את מה שכתב בספה"ק נועם אלימלך¹⁵, כי תיקון זה אינו נעשה דווקא על ידי הצדיקים שהם בטלים לגמרי להשי"ת, אלא אף מי שעדיין לא הגיע למדרגה זו, אלא שהוא מתפלל תמיד להשי"ת יומם ולילה שיעזור שיוכל לעבוד עבודתו שלושימות, גם הוא מבטל ומכניע את אותם ה"א כוחות, הוא ממתיק את הגבורות, ומבטל את הדינים הנובעים מהם¹⁶.

ואיתא בספה"ק באר מים חיים¹⁷, כי על מנת להגיע לעבודת הקטורת, יש להקדים לכך את תיקון נרות המנורה והדלקתם, וכפי שהיה סדר העבודה בבית המקדש.

וכיון שתיכן תפלתו קטורת, ה"ר מילא מתתיק כל הגבורות, וזהו מ"ש באדה בעל החוטם אני מתפלל, שזהו ענין קטורת שממשיך רחמים מן ימי קדם מה שהוא למעלה מן הזמן, וממילא גם הבינה והתשובה נמתקת מפני שתשובתו מארבה. ובחי זו נקראת חכמה שהוא חסד עליון, וכתבי והחכמה תחי' את בעלי'.

¹⁰ וכן כתב בס' פרי שטמים פרק טב: והפטר לזה יאמר הכתוב (שמות ל, ז) בהיטיבו את הנרות ויקטירנה וגו'. ותרומו באתקנותיה ית בוציניא וגו' כלומר כי תחילה הוא מטיב ומתקן את הנרות במקומן מדשן הפתילות והאפר הנשאר מאתמול ומדליקן, ואחר כך מקטיר הקטורת. והוא רומז למה שכתבנו שתחילה צריך לתקן נרות המנורה שהם המדות עליונות (בבחינת שבעה ושבועה ומוקפות הידוע לידועים) במקומם, לגרש משם כל בחינת אהיות הסטרא אחרא והוא הדשן והאפר הנשלך לחוץ, ואחר כך מדליק הנרות שיהיה הלהב עולה ממאליה בעצמו הלהב דקדושה בעצמו בלתי אחיות שום דבר והאור מאיר ובא יפה יפה באור בהיר בשחקים, ואחר כך יקטירנה בקטורת שהוא הרמז אל הזיווג והיחד השלם בהמדות לקרב אחד אל אחד והיו לאחדים בכדי להרכות אור השפע והרכבה בכל המדות וכולם יתנו עוז אל בית המלכות בפינם מאיכות בשפע וזכרה נבחת ושפחה והוא האורש המאיר יקו כל התקוות וסוף כל התבלית וכן הוא תמיד עד היום הזה כי הנה על ידי עיונות בני אדם שאמר עליהם הכתוב (ישעיה כ"ב ט"ו) והיה במחשך מעשיהם כלומר שח"ו מכניסים את הרושך במקום האור והאור כבה חלילה ונבחת ושפחה והוא האורש המאיר יקו כל התקוות וסוף כל התבלית וכן הוא תמיד עד היום הזה כי הנה על ידי עיונות בני אדם שאמר עליהם הכתוב (ישעיה כ"ב ט"ו) והיה במחשך מעשיהם כלומר שח"ו מכניסים את הרושך במקום האור והאור כבה חלילה ואור לחושך וגו' כי מכניסים את אור הבהיר מן המדות העליונות ח"ו אל מקום החושך של הקליפות ונעשה חושך במקום האור ואור במקום החושך.

¹¹ ראה בספה"ק באר מים חיים (פר' תצ"ה, פ"ד ס"ז) ושתי טבעות וגו'. כבר כתבנו למעלה שם שהטבעות רומזים להעלות הדבר והוא המעלה כי הנה נעשו לשאת אותו בהם עין שם. וכאן יראה שני טבעות היווניים המעלה ששל דיהם מתעלים ומתבררים הניצוצות בחקירת הקטורת, והוא יחוד הו"ה והא"ה שהוא אבא ואימא ויחוד הו"ה ואד"ה" יחוד זעיר ונוקביה ונקבה, שעל ידי הייחודים הללו מתנוצצים ועולים כמו שאיתא שם בכונות אתה הוא ה' אלהינו שחוקטירנו ויש שרומזם לשני הזיווגים הללו ועל כן נעשה לו שתי טבעות לשאת אותו לרמוז על שנים הללו שהם הנושאים אותו, ולזה הוא שתי טבעות ועל תעשה לו מתחת לזרו וגו' כי קודם צריך להיות בחינת זורה וזה הבר והלוי והמשפך איהו אור המלמלע שיהיה זה הכנה להבדורים לעלות ועל כן מתחת לזרו תעשה הטבעות כי אז יוכלו הטבעות לשאת אותו ביחוד שני הזיווגים הנזכרים.

¹² וכן איתא בספה"ק עבודת ישראל (ליום הכיפורים) בזה הלשון: ונראה לומר, הדנה ביום הכיפורים לא היה היחוד באותיות ו"ה שהם מורים על בחינת אדם ואלהי ישראל יקרא, רק שהיה הכוון גדול מיחדם בקדש קדשים והיה כוללם באותיות י"ה דאינון אבא ואימא. וקבלנו מדרשנו"א והוא הסודי מדרש"ב וזה"ה שלח היה מרומז הקץ והמתחה, וכן הוא צורת אות ו'. והמתחה היא צורת ה'. והנה מכניסם לבית קדש הקדשים המרמז לבחינת י"ה שהקודש מתיחד בקדשים. והיה מתקנם על ידי הקטורת עד שהוציאם לחוץ ולגלות אלהות בקרב הארץ והבן. ולפי זה נראה שהכוון גדול בהכניסו את הקץ והמתחה לפני ולפנים הניחם שם עד אחר גמר עבודת היום.

ומשוללים החשכות והמיתות לנוקבא דתהומא רבא, בסוד ושלתיך במצולות ים כל סאתם (מכ"ה ז, ט"ו), ולא היו עושים שום רושם כלום בסוד בלע גמות לצנח (ישעיה נ"ח, ח). לה"ב כ" ע"א.

וכן כתב בספה"ק חסד לאברהם (פר' קרח) בזה"ל: וזהו קחו לכם מחתות קרח וגו'. ותנו בהן את וגו', פי' אש לפינת קטורת וגו' (המילים נ"ג, ט). אתי התגלות בהמה, הניצוצות נתעלו. וזהו ושימו עבודת קטורת לשון קשירה, שהניצוצות יתקשרו בשמים. והיה האיש אשר יבחר ה', כי ה' בחכמה, כח מוח (והוא כ"ז, ז), כמו שהצדיק מקטין עצמו ולית ליה מגרמיה כלום, ואז הוא במדרגת אין, אזי כביכול גם כן כמצמצם עצמו ואז הוא משיגו אבל אתם רב, שהולכים בקומה זקופה ומחזיקים רגלי השכינה (ברכות נ"ג ע"ב), לפיכך לא יבחר בהם ה', והוא רב לכם בני לוי.

¹³ וזה לשון קדשו (פר' דביהו"ט) וזהו תכון תפילתי קטורת לפניך, דהנה יש שני מדרגות צדיקים, דהיינו יש צדיק שתימיד בכל העובדות והמצוות שעושה נדמה בעיניו תמיד שחומר בעבודתו יתברך שמו של ויש נעשה המצוה הכללית בתקווה ויש לו צער בהיותו עושה עבודת הבורא יתברך ויתר ומקדש כל אבר ואבר מחמת שרואה שכל ימיו עדיין עבודתו אינו שלימה באבר הזה, והצדיק הזה נעשה כל אבר ואבר אצולו ככלי זיין לעשות פעולה בכל אבר ואבר. וזה שאמר דוד המלך עלי השלום ויוציאני למרחב תפילתי כי חפץ בי כי האדם האומץ והוא ומסתכל בשפלותו ושרוא שהוא מחסר בעבודת הבורא יתברך ויש לו הרחבה גדולה שהוא בעיניו צדיק גומיא ואין מתחזק עצמו להוסיף בעבודתו יתברך, ויש לו ויוציאני למרחב רוצה לומר שחומר אותי מבחינה הזאת שמגיע ממנה הרחבה לאדם שאין לו הרחבה רגע אחת רק שאני מצער תמיד שאני מחסר בעבודתו יתברך ותלצני רוצה לומר לשון תלצני וכל שעל ידי זה לא אבירי הם חלוצים ומזויינים ככלי זיין שאוכל לפעול בכל אבר ואבר, וכל זאת מאתו יתברך שמו כי חפץ בי לעזרתי ככלי ח"ל אלמלא שהקדוש ברוך הוא עוזרו כו'.

יש עוד צדיק שאינו במדרגה הזאת רק שהוא מתפלל תמיד להשם יתברך יומם ולילה שיעזרוהו לעבוד עבודתו שלושימות. וזהו תכון תפילתי קטורת לפניך רוצה לומר אפילו מי שאינו במדרגה זאת להכיר חסרונו רק שהוא מתפלל על עצמו ככל"א על פי כן יאה כח בידו גם כן לפעול להכניע ולהשפיל הדינים. הקליפות קטורת כ"ל.

¹⁴ וראה מש"כ בספה"ק יסוד העבודה (ה"ב מכתב ט"ו) בזה"ל: אמנם עדיין יש תרופה אחת והיא התלוי' בעבודת האדם, כי מי שדרכו תמיד להשתדל בעבודה הפנימיות דהיינו מעטור בלבו שמחה ותהלה בכדי שיתפאר על גדולת יצירתו בי"ה, וכמאמר הכתוב להשתבח בתהלתך, ועי"ז כוונתו לריח ניחוח לה' כמאמר הכתוב ה' צלך על יד ימינך, כי באתעוררו דלתתה נעשה האדם התעוררת למעלה של תענוג לפני השי"ת, וזהו פי' המגיד וזה דצדק וקדוש לברכה שירא מפניסין אביהם שבשמים, ר"ל שגורמים לו בכביכול תענוג גדול, והר"ז מקיים כמאמר הכתוב שימו קטורה באפך, שע"ז מקשר כל הדברים להשרוש של הדין, והשרוש אי"ב כי אם רחמים וחסד, וכמא"כ כי רגע באפך חיים ברוצנו, ר"ל אפילו אותו רגע על אף הפנימיות והשרוש הוא רצון וחסדים עליונים,

והסרתה.

חוש הריח

האדם נברא עם חמש חושים²⁰, ואלו הם: ראייה, שמיעה, מישוש, טעם, וריח. חמשה אלו מקבילים הם לחמשה חלקי נשמת²¹, כפי שהם נמנים במדרש²² ובזוהר הקדוש²³: "נפש", "רוח", "נשמה", "חיה", ו"חידה"²⁴.

חמש חושים אלו, מלבד מה שהם מגדירים את היכולת של כל בעל חי להשיג ידיעות מסביבתו על ידי חלקי גופו, דהיינו על ידי שהוא ממיר את הידיעות הללו לכמין זיק חשמל שהמוח מעבד אותו ומבינו, הרי שבנוסף לכך, מבטא את כל אחד מחמשת החושים יכולת מסוימת של זיהוי והבחנה של המוח באופן רוחני ושכלי.

החמשה חושים השכליים נקראים ב"ספר החיבור" וספר המצרף²⁵ לרבי ברכיה בן רבי נטרונאי הנקדן: זיכרון, מחשבה, רעיון, זמם, והכרה²⁶. ובספר "מדרש החפץ" לרבי זכריה בן שלמה הרופא כתב כי החושים הפנימיים הם: השומר, המדמה, המתרשם, והזוכר, וארבע אלו משרתים את החמישי שהוא ההיגיון²⁷.

ידועים דברי הגר"א²⁸, כי כלי המקדש שהיו מונחים בהיכל ובקודש הקדשים מקבילים לחושים שבאדם, המנורה והיו מדליקים בה את הנרות - מקבילה לחוש הראייה,

הארון שהיה נשמע קול ה' המדבר מעל שני הכרובים באוהל מועד - מקביל לחוש השמיעה, השולחן שהיה מסודר עליו לחם הפנים - מקביל לחוש הטעם, ואילו מזבח הקטורת שהיו מקריבים עליו את הקטורת - מקביל לחוש הריח.

חוש הריח הוא החוש העדין והרוחני ביותר - ה"נשמה נהנית ממנו"²⁹, הוא מסוגל להבחין בחלקים קטנים ונדיפים המתעופפים באוויר - כאלו שאינם נקלטים באמצעות שאר החושים. חוש הריח יתדמה למי שהוא תתון³⁰ כמעין חוש רוחני, הרבה יותר מכפי שנדמים חושי הראיה או השמיעה לאדם עורר או חירש.

משמעותו הפנימית והרוחנית של חוש הריח, היא היכולת הרגישה של האדם לקלוט רעיונות זעירים ועדינים, להבחין ולזהות הבדלים או חילוקים דקים ושוליים³¹.

האף או החוטים - בו נמצא חוש הריח - הוא זה המקשר בין המערכת הגשמית של האדם לבין עולמו הרוחני, ומביא לידי ביטוי את התקשורת המתקיימת בין החומר לרוח.

כמו כן, באיבר זה קיימת גם פעולת הנשימה, כי הנשימה היא בעצם התלות והזיקה שבין האדם לחייו, שהרי הנשימה היא פעולה שאינה מתבצעת מתוך מחשבה או הרגש, אלא היא תגובה מיידית המתבצעת ללא החלטה,

²⁰ לגבי העבודה הנדרשת מאתנו לעבוד את ה' עם חמש החושים שלנו, עיי בספה"ק אור המאיר (פר עקב) שביאר עניינם, וז"ל:ק: אתה תחזה, שיש באדם הגשמי חמש חושים שמשמש בהם לצורך הגוף, והם נחלקים כל חוש יש לו כלי מיוחד לתשמישו, חוש הטעם, כלי תשמישו בכלי האוזן, וחוש הראות בכלי העינים, וכדומה מפרטי החושים, יש להם כלים נפרדים לצורך תשמישם, שאין חוש אחד יכול להשתמש בכלי זולתו, ואינו יכול לראות את הנשמע ולשמוע את הנראה, אמנם באמת יש גם כן באדם הגשמי, חוש המשותף, ובו מעורבים כללות החושים יחד, ושם יכולים לפעול כל חוש בכלי זולתו, לראות את הנשמע ולשמוע את הנראה, והמאב"ד בפירושו לספר יצירה מביא ראייה לזה מתורתנו הקדושה, שנאמר (שמות כ טו) וכל העם רואים את הקולות, ומהראוי לכתוב שומעים את הקולות, משם ראייה שיש לאדם חוש המשותף ומעורבים כללות החושים יחד, ויכול האדם לראות את הנשמע, ועוד מביא ראייה מפיסוק (בראשית כו כז) ראייה בני כוונת השדה, ומהראוי לכתוב הריח ריח בני, כי כלי חוש הריח בחוטם, אלא להורות תערוכתם בחוש המשותף, ויכול באמת לפעול עם העין פעולת החוטים, ואכן עזרא (שמות לו כא), מביא ראייה במקום אחר, ירא אלהים וישפוט, אשר הבאתם את ריחינו בעיני פרעה (שם), ולא כתוב בחוטם פרעה, אלא מכאן ראייה הייתם מעורבים בחוש המשותף, ויכול לראות את הריח.

והנה איש הישר הולך, ומטהר פרטי חושיו לקדשם אל עבודת הבורא ברוך הוא, בלתי עשות משטחו זה, להשתמש בהם רק לצורך חגא הגשמית, כי אם כל עצמו בהם רק לעבודת גבוה, בהתקשרות ודביקות אל, אזי מעלה בחינת התחלוקת החושים לשרשם, חוש המשותף, וכיון שכן תועלת גדולה לבוא למדריגה מעולה וגבוה, לראות את הנשמע, כאשר מאז בהכינו בני ישראל את קומתם במעמד הקדוש קבלת התורה, וכו כל ישראל לראות את הנשמע (מכילתא יתרו טו) עכ"ל.

²¹ כך איתא בספה"ק ייטב לב (פר קלז) והנראה לי בכל זה, דהנה ידוע דיש חמשה חלקי נשמה, והם נפש חיה נשמה חיה יחידה, והם נגד ארבע אותיות הו"ה ב"ה וקוץ של נ"ו"ד. והם חמשה חושים, חוש הראיה הינת חכמה, חוש השמיעה בחינת בינה, חוש הריח תפארת, חוש הדיבור מלכות, ועל כולם חוש המשותף כתר. ועיין בעץ חיים שער און חטם פה (שער ד) פרק א' בחינות כתר חכמה בינה תפארת מלכות.

²² דברים רבה פ"ב ס"ז.

²³ ח"ב קנח ע"ב. וכן יסד הפייטן רבי אליעזר הקליר בפיוט קדושת מוסף דר"ה (המתחיל

זאתה און קול פספאיך), ובפיוט שחרית יום כ' פסח (המתחיל או לא חיתו).

²⁴ "היחידה" נקראת גם 'נשמה נשמה'. ועיי' ב"נפש החיים" (שער א' פ"ק י"ד) ששם ביאר היטב את משמעותם של חמשה שמות הללו נרנח"י, ועיין במאמר "רבי שמעון הולך אחר הפנימיות" ל"ב בעומר.

²⁵ ראה שם בעמ' 22, וכן בעמ' 648.

²⁶ ובספר י"ן לבנון (כ"ב, ובניקוי בפרק ה משה כ"ח) מקביל את חמשת החושים לחמשת הכוחות הפנימיים שבאדם: חכמה, דעת, בינה, שכל, ויראה.

²⁷ וכתב רבינו בחיי בשם חכמי הרופאים, כי לכל אחד מחמשת החושים יש אצבע אחת המשמשת במיוחד אותו, והא לך לשונו (ויקרא פרק ח): וחכמי הטבע כתבו בספריהם כי כשם שכל אבר ואבר מאבירי הגוף נברא לתועלת מיוחד בגוף, ויש ברובן שבכל אחד ואחד כלול שתיים שלש תועוליות, ואין בו דבר לבטלה, כך חמש אצבעות שביד כל אחד ואחד מהם נברא לתועלת מיוחד, והוא כי כל אחד מהאצבעות הוא משרת לחוש אחד ממחשה חושים שבאדם שהם עיקר האדם, ובהם מתגלים כחות הנפש, הראשון משרת לקנות הפה והוא שבו חוש הטעם, והשני תוך הניחיים שבו חוש הריח, והשלישי לחוש המשוש למשש בכל חלקי הגוף ולפיקח הוא ארוך מכולו, והרביעי לקנח העין, והחמישי לקנח האזן, וקנח"ה וקנח"ה ברא בגוף האדם חמשה חושים ומסר להם חמשה משרתים שהן האצבעות, והוה שלמות הטבע, כי אין הטבע עושה דבר לבטלה ואנו רואין כי כל אחד ואחד מהאצבעות הולך לחוש שלו תמיד שלא ככוונה, יתברך ויתעלה היוצר, יוצר בראשית, אשר יצר את האדם בחכמה, עכ"ל.

²⁸ ובכללות, מבואר בספר יצירה, כי ישנם י"ב חושים המכוונים כנגד י"ב החודשים וכנגד י"ב שבטי י"ה, והם: הדיבור, העיון, ההילוך, הראייה, השמיעה, התיקון, המישוש, הריח, השנייה, הרגז, האכילה, והשחוק.

²⁹ עמי נת.

³⁰ מובא בהקדמת הספר 'מזהב ומפז' (עמ' ג הרה א).

³¹ כך איתא בברכות (דף ע"ג עמוד ב): מניין שמברכין על הריח, שנאמר: כל הנשמה התלל יה, איזהו דבר שנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו, הוי אומר זה הריח.

³² כלומר, מי שאין לו חוש הריח.

³³ ופוק חזי מה עמא דבר. "העסק הזה לא מריח טוב".

באופן שאין יכול להימנע ולהשתמש במנה. באמצעות הנשימה יכול האדם להרגיש את השייכות והתלות שבין שני הממדים - העולם הגשמי והעולם הרוחני. לפיכך, מקביל חוש הריח למידת היסוד או לתפארת¹² [עייני אפינו], כי שניהם מאחדים את שני המידות המתנגדות שמעליהם, היסוד ממוזג את הנצח וההודי¹³, והתפארת משלבת בין החסד לגבורה. כך גם חוש הריח מייצג את הקליטה המאוונת והשקולה, והיא ממוקמת בין חוש השמיעה לחוש הראייה¹⁴.

ומובא בספה"ק דברי חיים¹⁵ כי שלושה חושים אלו - ראייה, שמיעה, וריח - מציינים שלוש מדריגות בכושר שפיטה ומיומנות בפסיקה או בהכרעה: כל בית דין רגיל פוסק על פי חוש הראייה - "אין לדיין אלא מה שעיינו רואות"¹⁶, משה רבינו היה פוסק על פי חוש השמיעה - "והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי ושמעתי"¹⁷, ואילו משיח צדקנו יפסוק על פי חוש הריח - "מורח ודאין"¹⁸, וכפי שנאמר בישיעה¹⁹: "הריחו ביראת ה' ולא למראה עיניו ישפט ולא למשמע אזניו יוכיח"²⁰.

החושים של האדם הם אלו הנותנים לו מעין אשליה כי העולם וחוקי הטבע כאילו קיימים לעצמם ללא יד עליונה המניעה אותם ומשגיחה עליהם באופן תמידי. מאידך, חוש הריח הינו העדין והרוחני שבהם, ולא רק שאינו מעניק את האשליה הזאת, אלא אדרבא, על ידיו ניתן לחוש ולהרגיש את ההכרחיות והתלותיות של העולם החומרי והגשמי - במציאות העליונה, בחיות השי"ת. וכך איתא בספה"ק בני, יששכר²¹ כי בחטא אדם הראשון -

בלא עדים, כי היה בבחינת שמיעה כמש" (עיי' שמות י"ז, טז, דברים י"א, י) כי יהיה להם דבר בא אלי ושמעתי, והוא בבחינת נבנה וכיוצא במצינו במשיח שיבא במהרה בימינו יהיה מורח ודאין (סנהדרין צ"ג ע"ב) וזה שורש הדבר.

¹² כמש"כ בספה"ק מן אברהם (שבלח): וכמו כן הוא פוגם באות וא"ו שבשם שהוא בסוד זעיר סוד שם מ"ה שבעולם היצירה שמרמז שיהיה האדם בעיניו בבחינת מה ואין ויהיה זעיר וקטן ושפל בעיניו מאד, ונדע שחוש הריח הוא פרצוף זעיר, וחוש הריח הוא בחושים, וכתוב (בבבא"ב פ"ד, י) ויפח באפינו נשמת חיים, שהשי"ת נפח הנשמה ורוח החייוני בהאדם בחוטמו, ולכן הנבל גאון הפוגם בחוש הריח שבסוד פרצוף זעיר, במדה זו מודדין לו ונסתכל מחוטמו הנשמה ורוח החייוני שבו ונשאר בבחינת מת שאין לו חיות הקדושה.

וכתב עוד (שם): ובה נבוא לביאור הכתוב ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך, קול הוא בחינת דיבור שהוא בקול, ודיבור הוא בסוד פרצוף מלכות סוד ה' אחרונה שבשם. שידבר דיבורי תורה ותפלה בקבלת עול מלכות שמים ויהא אזנו היטב לשמוע בקולו ודיבורו עד שיכיר בהכרחה אמיתית שהשי"ת הוא אלהיו ממש, וזה לקול ה' אלהיך, והשר בעיני תעשה זה מרומז לחוש הריח שבחוטם שבסוד פרצוף זעיר שם מ"ה שביצירה שבסוד אות וא"ו שבשם, כי החוטם הוא בין שני העינים והוא קו ישר ממוצע בין העינים, וזה והשר בעיני תעשה, הוא הקו ישר שבין העינים שיתקן חוש הריח שיהיה בחינת מה ואין בעונה ושולטת האמיתות. והאזנת למרומז: מרומז לחוש השמיעה שבאזנים שבסוד פרצוף בינה שיוקיים כל התרי"ג מצוות שבתורה בלב שמוע ובהתבוננת אמיתית בבחינת השמע לאזן מה שאתה מוציא מפיך (ברכות טו ע"א).

¹³ כמש"כ בספה"ק מן אברהם (וישב) וז"ל: וחוש הריח הוא בחוטם מחבר שני קצוות העינים ואזנים, וכמה כן מדת יסוד מורח גם כן ב הקצוות שהוא בין הת"ר סוד נ"ה, וחוש הריח הוא בסוד יסוד הרוח.

¹⁴ כך כתב בספה"ק מן אברהם (שמות) וז"ל: וזה מרומז בשמות השבטים כי 'ראובן' מרמז לחוש הראיה, וצריך האדם לזכור בעת שיעמדן לו איזה הסתכלות במקום המסור להסתכל שיהיה עולם עיניו מראות ברע (שבת פ"ט, טו) 'ושמעון' מרומז לחוש השמיעה שידובר לתקן חוש השמיעה ויסתום אזניו מלשמע מה שאסור לשמוע, והפגם שבחוש השמיעה גדול מהפגם שבחוש הראיה, כי בחוש הראיה אין יכול להסתכל רק כמלא עיניו מה שאין כן בחוש השמיעה יכול האדם לקבל לשמוע רכילות על חבירו שרוחק מאתו כמה פרסאות, 'ולוי' הוא לשון התחברות כמו שכתבו (בראשית ט"ו) ליה אשוי אלי ומרומז לחוש הריח שבחוטם שהוא מחבר חוש הראיה וחוש השמיעה, כי בחוטם הוא בין שתי העינים ובין שתי האזנים, והיינו שידובר תמיד לתקן חוש הריח בחינת והריחו ביראת ד' (שביעה י"א, ט).

¹⁵ וזה לשון קדשו (דברים): והנה מבואר גבי דינינו (סנהדרין י"ב ע"ב) אין לו לדיין רק מה שעיינו רואות, והוא בבחינת ראייה, שידוע שבחינת הראיה אינו דבר בירור על אמיתות, כי לפעמים יש דבר נסתר שאינו נראה, ובאמת אמרו (והי"ק יח"ו ע"ג) שמשה היה יכול לדין

¹⁶ כמש"כ בספה"ק מן אברהם (שבלח): וכמו כן הוא פוגם באות וא"ו שבשם שהוא בסוד זעיר סוד שם מ"ה שבעולם היצירה שמרמז שיהיה האדם בעיניו בבחינת מה ואין ויהיה זעיר וקטן ושפל בעיניו מאד, ונדע שחוש הריח הוא פרצוף זעיר, וחוש הריח הוא בחושים, וכתוב (בבבא"ב פ"ד, י) ויפח באפינו נשמת חיים, שהשי"ת נפח הנשמה ורוח החייוני בהאדם בחוטמו, ולכן הנבל גאון הפוגם בחוש הריח שבסוד פרצוף זעיר, במדה זו מודדין לו ונסתכל מחוטמו הנשמה ורוח החייוני שבו ונשאר בבחינת מת שאין לו חיות הקדושה.

וכתב עוד (שם): ובה נבוא לביאור הכתוב ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך, קול הוא בחינת דיבור שהוא בקול, ודיבור הוא בסוד פרצוף מלכות סוד ה' אחרונה שבשם. שידבר דיבורי תורה ותפלה בקבלת עול מלכות שמים ויהא אזנו היטב לשמוע בקולו ודיבורו עד שיכיר בהכרחה אמיתית שהשי"ת הוא אלהיו ממש, וזה לקול ה' אלהיך, והשר בעיני תעשה זה מרומז לחוש הריח שבחוטם שבסוד פרצוף זעיר שם מ"ה שביצירה שבסוד אות וא"ו שבשם, כי החוטם הוא בין שני העינים והוא קו ישר ממוצע בין העינים, וזה והשר בעיני תעשה, הוא הקו ישר שבין העינים שיתקן חוש הריח שיהיה בחינת מה ואין בעונה ושולטת האמיתות. והאזנת למרומז: מרומז לחוש השמיעה שבאזנים שבסוד פרצוף בינה שיוקיים כל התרי"ג מצוות שבתורה בלב שמוע ובהתבוננת אמיתית בבחינת השמע לאזן מה שאתה מוציא מפיך (ברכות טו ע"א).

¹⁷ כמש"כ בספה"ק מן אברהם (וישב) וז"ל: וחוש הריח הוא בחוטם מחבר שני קצוות העינים ואזנים, וכמה כן מדת יסוד מורח גם כן ב הקצוות שהוא בין הת"ר סוד נ"ה, וחוש הריח הוא בסוד יסוד הרוח.

¹⁸ כך כתב בספה"ק מן אברהם (שמות) וז"ל: וזה מרומז בשמות השבטים כי 'ראובן' מרמז לחוש הראיה, וצריך האדם לזכור בעת שיעמדן לו איזה הסתכלות במקום המסור להסתכל שיהיה עולם עיניו מראות ברע (שבת פ"ט, טו) 'ושמעון' מרומז לחוש השמיעה שידובר לתקן חוש השמיעה ויסתום אזניו מלשמע מה שאסור לשמוע, והפגם שבחוש השמיעה גדול מהפגם שבחוש הראיה, כי בחוש הראיה אין יכול להסתכל רק כמלא עיניו מה שאין כן בחוש השמיעה יכול האדם לקבל לשמוע רכילות על חבירו שרוחק מאתו כמה פרסאות, 'ולוי' הוא לשון התחברות כמו שכתבו (בראשית ט"ו) ליה אשוי אלי ומרומז לחוש הריח שבחוטם שהוא מחבר חוש הראיה וחוש השמיעה, כי בחוטם הוא בין שתי העינים ובין שתי האזנים, והיינו שידובר תמיד לתקן חוש הריח בחינת והריחו ביראת ד' (שביעה י"א, ט).

¹⁹ וזה לשון קדשו (דברים): והנה מבואר גבי דינינו (סנהדרין י"ב ע"ב) אין לו לדיין רק מה שעיינו רואות, והוא בבחינת ראייה, שידוע שבחינת הראיה אינו דבר בירור על אמיתות, כי לפעמים יש דבר נסתר שאינו נראה, ובאמת אמרו (והי"ק יח"ו ע"ג) שמשה היה יכול לדין

²⁰ כמש"כ בספה"ק מן אברהם (וישב) וז"ל: וחוש הריח הוא בחוטם מחבר שני קצוות העינים ואזנים, וכמה כן מדת יסוד מורח גם כן ב הקצוות שהוא בין הת"ר סוד נ"ה, וחוש הריח הוא בסוד יסוד הרוח.

²¹ כמש"כ בספה"ק מן אברהם (וישב) וז"ל: וחוש הריח הוא בחוטם מחבר שני קצוות העינים ואזנים, וכמה כן מדת יסוד מורח גם כן ב הקצוות שהוא בין הת"ר סוד נ"ה, וחוש הריח הוא בסוד יסוד הרוח.

המתאר לפי ספרי החסידות¹⁰ את הרגשתו של האדם כנפרד ועומד לעצמו - נפגמו כל החושים: חוש הראיה - "ותרא האשה", חוש השמיעה - ששמעה לדברי הנחש, חוש המישוש - "תתק מפריו", חוש הטעם - "ותאכל", מלבד חוש הריח שלא נפגם¹¹.

הקטורת כסגולה לשפע

הנה האור והשפע האלוקי שהוא אין-סוף, נמצא כמוכן בכל מקום ובכל עת וזמן. הוא לא מוגדר, לא קצוב ולא מדוד, אלא הוא נשפע ומאיר הכל באופן בלתי מוגבל - "אור אין סוף" כפשוטו.

אור זה כולל בתוכו את כל האפשרויות, את כל הידיעות, והוא הפוטנציאל והמקור לכל מה שרק קיים ונמצא במציאות¹².

"אור אין סוף" זה מחיה ומעניק אפשרות קיום לכל העולמות, מן העליון ביותר ועד לתחתון שבהם - שהם

בעצם דרגות שונות בשל האדם הנוגעות להכרת המציאות ועצמו¹³.

שפע אלוקי זה הוא מופשט ובלתי תלוי בכלום, אלא שעל מנת שיוכל להופיע ולצוץ בשל המוח האנושי המוגבל, עליו להתקבל ולהיתפס באמצעות ממדיו וכליו המוגבלים¹⁴.

כאשר האדם מבחין בהשלמה הנוצרת מהרכב הרוחני והגשמי יחד, האור האלוקי מחד ומאיךך העולמות שהם גשמיים ומוגבלים, והוא עומד על הזיקה והתלות שיש ביניהם, או אז הוא רואה את החומר והגשם כאמצעי וככלי למשכנו של השפע והאור, ומאפשר לשפע לחלו עליו ולהתרחש בו.

ומובא בספה"ק נועם אלימלך¹⁵ כי הבחנה זו נקלטת אצל שכל האדם באמצעות עבודת הקטורת - שהיא מלשון קשירה וחיבור, כי על ידי ההכרה במציאות החומר כמשקף ומגלם של הרוח והצורה, האדם נותן אפשרות לשפע

כנודע), וכיון שהוא כן, הנה יש סכרא שלא לברך על הריח כיון שלא נתפגם כל כך בחטא אדם, ועל כן תראה שאין בחוש הזה בירור כל כך שיהיה בו הפרדה בגוף, אבל להיות שאעפ"כ הגוף נתגשם בחטא אדם, וגם דבר הריחני הוא פרי מוגשם צריך ג"כ לבירור מה, על כן צריכין לברכה, על כן אמרו ר"ל מנין שמברכין על הריח (כי צריכין להביא ריח על זה), והביאו ראייה מן המקראי כל כך בחטא אדם כי הנשאר החושים, על כן לעתיד ומעתה כיון שחוש הריח לא נתפגם כל כך בחטא אדם כשאר החושים, על כן לעתיד לבא במהרה ימינו כאשר יתקן העולם מן חטא אדם בביאת משיח דצדק, הוא אד"ם ממש כידוע מ"ג אד"ם, אדם דוד משיח, הנה בזה תגדל מעלתו בחוש הזה אשר נשאר לברכה גם בזמן החטא, אז והריחו ביראת י"י ובחוש הזה תגדל מעלתו מן שאר החושים, י"ל.

¹⁰ כפי שכתב הרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין ז"ל בספה"ק רסיסי לילה (אות מס') וזה ענין ציווי מאכילת עץ הדעת שהוא הידיעה והחקירה בחכמה. היינו כי זה כל יתרון האדם מן הבחמה בחכמה כפי שכתב שבו. אך החקירה בשכל אנושי יש בו טוב ורע כנודע דאברהם אבינו ע"ה בחקירתו השיג אמונת אלהות וזכה למה שזכה. ופילוסופי יונים ודומיהם בחקירתם השיגו שהעולם קדמון ושאר כפירות כנודע. אך האדם צריך לידע תחילה אנכי ה' אלהיך וגו' שהוא התחלת התורה דרך ידיעה לא דרך ציווי לאדם שיאמין דהוה שהגת אדם רק ציווי תממי היינו לידע זה דרך ידיעה מושכלת הראשונה ובידיעה שהשם יתברך הוא בעל כחות האדם כולם וכל שכלו הוא מהשם יתברך זהו הלקיחה מעץ השחיתות בשכלו הוא שכל השכל כולו לו מהשם יתברך שמתנו חיותו גם כן ואצלו אין חילוק חיות כידוע וכח החיות הוא עצמו כח המדע.

וראה עוד על זה במש"כ בספה"ק תורה אור (על גמלת אסתח) בזה"ל: וזה ומה הגיע אליהם פי בחי מ"ה דחכמה ששם שורה א"ס הגיע אליהם ממש שהוא למעלה מבחי מיתה דדי מלכים כ"ל וכמ"ש ימותו ולא בחכמה וכמ"ש והחכמה תחיה היפך המיתה וכל זה לפי מסורו נפש על קדה"ש לכך זכו לבחי החיים הנצחיים השורה בחכמה הוא הנק"ץ החיים שהוא למעלה מעץ הדעת שנכל בשבירה ולכן נאמר בעץ החיים ואכל וחי לעולם כו. וע"ז רמזו רז"ל המן מן התורה מנין שאנמר המן העץ כי שהוא עץ הדעת ששם יש יניקה קליפת מעלק לגד העורף המכסה למוח הדעת כו וכמשי"ת בענין הגורל והם זכו לא לעץ החיים כו וד"ל.

¹¹ וכן הביא בשמו בספה"ק שם משואל, פ"ר במדבר, תרע"א.

¹² וראה מה שכתב הרמב"ם בספרו מורה נבוכים (ד"ה בחילת פ"י:י) הרבה פעמים יעלה בלב ההמון שהרעות בעולם יהיו יותר מן הטובות, עד שבהרבה מחידות רוב האומות ובשיריהם יללו זה הענין, ויאמרו כי מן הפלא שימצא בזמן דבר טוב אמנם רעותיו ברוב ומתמידות, ואין זה הטעות אצל ההמון לבד, רק עם מי שיחשוב שהוא חכם גם כן. ולאראז"י ספר מפורסם קראוהו ספר אלהות כלל בו משגונותיו וסכולותיו הרבה, ומללם ענין בדאו והוא שהעץ במציאות יותר מן הטוב, אשתה כשתקנין בין מנוחות האדם ויוגנו בעת מנוחתו, עם מה שיקרהו מן המאכזבים והחבלים הקשים והמומים

ובכול האברים והמהומות והדאגות והצרות, תמצא שבמציאותו ר"ל מציאות האדם נקמה ממנו ורעה גדולה לו, והתחיל לאמת זה הדעת במנותו אלו הרעות אחת לאחת, לחלוק על מה שיחשבו אנשי האמת מגמילות חסדי ה' מציאותו וטובתו המבוארת והיותו יתעלה הטוב הגמור בלא ספק וכל מה שיבא מאתו טוב גמור. וכתב הרה"ק מרדכימין ז"ל במכתב קודש (אורגת בסדר תפארת אבות): בטחון הוא שמשגי אדם הטוב של השי"ת באין שיעור, ואע"פ שחטא, מטיב לרעים ולטובים, וכל מה שמשגי יותר טוב, יותר משיך אדם מה שצריך.

וכן מפורש בספר העיקרים (מרד ספרי) ז"ל: אמר הכתוב (תהלים ל"ג) והבוטח בה' חסר יסובבנו, כלומר, אם אף אינו ראוי מצד עצמו מדרך הבטחון להמשיך חסד חיים על הבטחים בהשם. עוד כתב שם (פ"ד:י) אילו היה מקוה כראוי לא היה חסד נמנע מצד הש"ת.

וכן כתב בכד הקמח (ערך בסוף): ובוטח בה' ישובג מן הצרה בשכר הבטחון אע"פ שהיתה הצרה ראויה לבוא עליו.

¹³ כמבואר בספה"ק דובר צדק הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין ז"ל, פ"ר אחרי מות א"ת ד, ע"ש באריכות.

¹⁴ כמובא בסוף הלגלול, וזהו טעם כולל כל שינוי ההשגחות, כי מצד גבוה אינה מנועה ההטבה תמיד לכל, והוא משל אל מעין הנובע מים, בסופו, הם מים מועטים ואינם יזים, באמצעותו, הם מים רחבים יזים, ובמקומות העליונים, במקורו, הם מים יפים יותר ויותר, והנה כל אחד ואחד שותה מהמעין כרצונו וחפצו, כי מי שלא ירצה לעלות למעלה במקורו, ישתה מן המים העכורים, ומי שיטרח ויעלה למקור המעין, ישתה מן המים המתוקים והזכים, ונמצא כי שינוי שתיית המים הוא ביד כל אחד ואחד, ומי ששתה המים העכורים אין לו להתרעם כי אם על עצמו שנתרשל מהשגחתו תועלתו, כי טוב המים הזכים לעולם אינם מנועים.

¹⁵ כך איתא שם (פ"ר כי תשא) בזה"ל: ועשית אותה קטורת כי רוצה לומר קטורת הוא קטן לטור ויתירות עשן שהוא מרמז לענין הגשמה כי העולמות העליונים אנו מדמין ומושלם באור והעולם הזה נרמז בעשן מירוש שרתאה גם כן להמשיך השפעה על ישראל בעניני גשמיות. וזה הפירוש של מעלה עשן כל שהוא בגם עניני גשמי היה צריך לפעול בהקטרת והם בני חיי' מוזוני, והוה גם כן הפירוש מעשה רוקח לתקן הצטרבות עולם העשירה.

והרוחני לחול ולהופיע באופן מוגבל, באורח של "בני" "חיי" או "מוזני".
מאיך כאשר האדם אינו מחובר לפנימיות הדברים, אלא הוא רואה את הגשם כחומר גלם העומד בפני עצמו ללא חיות אלוקית, הרי אז אינו מכין כלים ראויים לשפע וחיות, הוא מנתק את עצמו מהאור האלוקי, ובא על ידי כך למוות ולהפסד.^ט

זוהי הסגולה שבקטורת^ט, שבכוחה לעצור ולמנוע את המגיפה, כמובא בפרשתנו - פרשת קרח - ולפעול המשך הענקת חיים מלמעלה.
ומובא בספה"ק אהבת שלום^ט על פי דברי האריז"ל^ט כי עבודה זו דרושה מאיתנו בכל יום מחדש, ולא די בפעם אחת, כי בכל בוקר - כאשר האדם קם לעולם החומרי

הרוחני לחול ולהופיע באופן מוגבל, באורח של "בני" "חיי" או "מוזני".

מאיך כאשר האדם אינו מחובר לפנימיות הדברים, אלא הוא רואה את הגשם כחומר גלם העומד בפני עצמו ללא חיות אלוקית, הרי אז אינו מכין כלים ראויים לשפע וחיות, הוא מנתק את עצמו מהאור האלוקי, ובא על ידי כך למוות ולהפסד.^ט

זוהי הסגולה שבקטורת^ט, שבכוחה לעצור ולמנוע את המגיפה, כמובא בפרשתנו - פרשת קרח - ולפעול המשך הענקת חיים מלמעלה.

ומובא בספה"ק אהבת שלום^ט על פי דברי האריז"ל^ט כי עבודה זו דרושה מאיתנו בכל יום מחדש, ולא די בפעם אחת, כי בכל בוקר - כאשר האדם קם לעולם החומרי

זוהי משמעותה הפנימית של עבודת הקטורת - להעלות את הי"א ניצוצין שנפלו בקליפה על ידי גילוי וזיהוי האור האלוקי המחיה אותם, ועל ידה אנו נעשים תלויים ומחוברים לשפע האלוקי הקיים בעולם, וכן איתא בזוהר הקדוש^ט כי הקטרת הקטורת גדולה היא משאר הקרבנות^ט.

זוהי הסגולה שבקטורת^ט, שבכוחה לעצור ולמנוע את המגיפה, כמובא בפרשתנו - פרשת קרח - ולפעול המשך הענקת חיים מלמעלה.

ומובא בספה"ק אהבת שלום^ט על פי דברי האריז"ל^ט כי עבודה זו דרושה מאיתנו בכל יום מחדש, ולא די בפעם אחת, כי בכל בוקר - כאשר האדם קם לעולם החומרי

דכיון שכבר ידעו מדרגתו שהוא כדרך השלישי, זא יוכל להסתלק במדרגתו מזה העולם, ל"א שישתלוק מתוך העדה ויתרוממו מזה העולם, ושוב לא יגין זכותם על זה העולם ולא יושפע שום שפע לזה העולם, לכן אפילו בהיותם יושבים בתוך העדה כיון שירוממו למדרגה גדולה אזי ואכלה אותם כרגע. ממילא ענין זה לא תלוי בבחירתם.

ומיד שאמר הקב"ה שיתרוממו נעשה תיכף דבר הזה, לכן החל הנגף מיד בהיות לא נשאר בזה העולם שום צינור להשפעה, וכאשר ראה משה רבינו ע"ה דבר זה צוה תיכף לאהרן שיקטיר קטורת. לזה הוצרך בעת שנמנע השפע מזה העולם ואתי שפיר, ונתבאר המשך כל הפרשה ונתיישבו כל הדקדוקים.

^ט וזה לשון קדשו (פר ריש): והנה הש"ת ב"ה ובי"ש ברוב חסדו משפיע בכל יום ויום פרנסה לכל אחד ואחד, הן פרנסת הנפש והן פרנסת הגוף. רק שבכל בוקר מתעוררת קליפה אחת הנקראת 'תולע' הטמאה, בסוד 'א סממני הקטורת. בחינת רע, ורצונה לגזול השפע לעצמה. ועל כן צוה לנו הש"ת ברוך הוא להקריב קרבן תמידי, הנקראת 'עולת' התמיד' (מפדיר בח כד), ועל ידי זה מתעורר בכל בוקר דבור דאברהם השם אבגית"ץ, בחינת חסד שבגבורה, והוא בגימטריא תולע, אותיות עולת, הרמוז לתולע קדושה, ומכניע את הקליפה ה'ר"ל' ונעתה שאין לנו בית המקדש. אנו מכניעים את הקליפה ה'ר"ל' על ידי אמירת פרשת התמיד (עיי' מנחת קין).

^ט פרי עץ חיים, שער עולם העשיה, פרק ד.
^ט שקליפת 'תולע' מבטאת את ה"יש" של הנבדא בבחינת ענווה פסולה, לעומת 'תולעת יעקב' שבצד הקדושה המבטאת את ה"אין" של הנבדא.

^ט וכתב הר"ק מקאמארא זי"ע א"כ בספה"ק היכל הברכה (פר מסעי) וז"ל: וכל יום בעת התפלה נעשה מעין לעתיד להעלות השכינה מכל מדרגיו התחתונים ממלכו דמלכו דעשיה היורדת לתחת להעלות עם כל עשיה יצירה בריאה אזי בביטול והכנעה ובשפול' להיות בנינו ובלבו ממש בהמה בכל כאין משורר ומזמר ומקטיר קטורת ומייחד שמע וברוך ועומד בתפלה תולע קטן הרוחש על האין עד שמתקשר רוח השכלי במשכיל עליון או ונללה כבוד ה' בלבבו הנדבא והנשבר כאין ובה לידי הארות התפסוטי הגשמיות בלב אמת וזהו מעין גאולה עתידה.

^ט וראה משי"כ בספה"ק אמרי פנחס (שער ב' לקוטי ש"ס ומדרשים) בזה"ל: מרדכי מן התורה בניין שנאמר קח לך בשמים ראש וגו' (קלי"ט ע"ב), כי נשיבוא משיח ב"ב יאה מורח ודאין וגאולת משיח משעבוד לגאולה ובגאולת מרדכי ממיית לחיים. לכך נאמר קח לך וגו' והוא ראש לכל הגאולות, כמו הקטרת עליון על כל הקרבנות ומציל ממות כמו שכתוב ויתן את הקטרת ויכפר על העם וגו', כי כל הגאולות מהיכל משיח ומקטורת, וזהו בשמים ראש.

^ט כמובא בספה"ק מגן אברהם (פרשת בשלח) וז"ל: ונדע שחוש הריח הוא פרוצף זעיר, וחוש הריח הוא בחוטים, וכתיב (בראשית ב' ד) ויבא באפיו נשמת חיים, שהש"ת נכח הנשמה ורוח החייוני בהאדם בחוטים, ולכן הבעל גאוח הפוגם בחוש הריח שבסוד פרוצף זעיר, במדה זו מודדין לו ונסתלק מחוטמו הנשמה ורוח החייוני שבו ונשאר בבחינת מת שאין לו חיות הקדושה.

^ט וראה משי"כ בספה"ק ערבי נחל (פר קרח): עוד נקדים הקדמה אחת מה שביארו המקובלים ענין הקטורת, והוא להיות שכל העולמות וכל אשר בהם מוכרחים בכל רגע להיות מושגחים ומושפעים מאתו ית"ש, ולאמלי ציוויי הפסק השגחתו ושפיעו רגע כמימרא היו כל העולמות בטלים לגמרי, ממילא נשפע מאתו ית"ש תמיד מעולם לעולם עד עולם התחתון.

והנה בכל העולמות העליונים אשר שם אין שטן ופגע ועל יצר הרע, אין שום מונע להשפע להיות נשפע ואינו נפסק, משי"כ בעת שיושפע לזה העולם מן העולם שלמעלה, אינו נשפע עד שדנין אם זה העולם ראוי לשפע, וכמה שפע הן כדאין להיות נשפע עליהם, ולכן לפעמים נשפע הרבה ולפעמים מעט, כפי מעשי בני האדם. והנה השפע הקדושה הנשפע אנו מכנין בשם אורות קדושות, והטבעיים ביארו שאם יכבה הגר והעשן עולה ממנו ביושר, אזי אם ישומו גר אחד מלמעלה רחוק מהגר שתחתיו אזי מיד ירד אור מהגר העליון דרך העשן ויתלהב וידלק תיכף הגר התחתון. וזהו ענין הקטורת שכאשר באיזה עת נפסק שפע העליון ומתעטם, אזי ע"י עשן הקטורת העולה ביושר מן הסממנין המסוגלים לזה סגורה חמתו ית"ש, יושפעו האורות הקדושות והשפע דרך העשן ההוא לזה העולם.

והנה אמר הכתוב (תהילים קמ"ד, טו) השולח אמרתו ארץ עד מהרה ירוץ דברו, ירצה, כי הש"ת הוא אומר ועושה, ר"ל באמירתו נעשה הדבר ההוא שאומר, כי אין מונע לו שום מניעה וולת כמה כתיב בבחינת בני האדם, ככה הקב"ה מנהג עולמו כדי להיות בחינה חפשית, שמה שאומר ומצוה לאדם שיעשה אין הדבר ההוא נעשה ממילא, ויוכל האדם להמנע מעשות הדבר ההוא כי בחירתו חפשית.

ומעתה יתבארו יתר הפסוקים. והענין כי מתחלה בעת שערערו על משה רבינו ע"ה לומר שהוא במדרגה קטנה שאז אין לה לירא מלחלוק עליו וכאשר ביארו לעיל, לכן כאשר רצה הקב"ה להעניש אמר להם הבלדו מתוך העדה כו, משי"כ בהיותם יושבים בתוך העדה אזי אפשר להענישם.

מאחר דלפי סברתם שהם במדרגה קטנה אז זכותם מגוין עליהם כל זמן היותם בתוכם, לזה אמר הבלדו כו, והיות החבירה חפשית והם לא יצאו מתוך העדה לכן לא אירע להם דבר, משא"כ ממחרת בראותם שאין הדבר כאשר שטבו הם, ולא מצאו מקום לערער עליו רק אם הוא במדרגה היותר גדולה כאשר נתבאר לעיל, ואם כן חטאו בודאי דכיון שנודע להם מדרגתם אם כן יש להם לירא מלחלוק עליהם, ולזה נשכב הקב"ה להענישם לא אמר להם הבלדו רק הרומנו מתוך העדה, (הרומנו לשון הנבדא והתפסוטי),

נכתב ונערך ע"י הרב חיים פנחס הורוביץ שליט"א | לתרומות והנצחות, ניתן לפנות לטל':
054-8461619 | תרומות ניתן להפקיד בבנק מרכנתיל 17 סניף 732 מס' חשבון 76879692
ע"ש "בית אשר ורבקה" (ע"ר) | לכל ענייני הגיליון, שאלות והערות, קבלת הגיליון באימייל,
ניתן לפנות לכתובת אימייל: 2088014@gmail.com | ת.ד. זכרון יעקב 10\18 י-ם